

Наливайко Олег Іванович,
старший науковий співробітник
секретаріату Вченої ради,
кандидат юридичних наук, доцент
Подушко Михайло Олександрович,
здобувач вищої освіти
Навчально-наукового інституту
права та інноваційної освіти
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

ДІЯЛЬНІСТЬ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Справжній юрист — це, з одного боку, художник, а з іншого — людина, яка займається такими тендітними, але іноді навіть небезпечними справами, такими як справедливість і право. Юридична клініка, у свою чергу, є тим ключем, який повинен допомогти майбутньому юристу стати професіоналом своєї справи. Однак багато хто з нас знає про такий заклад, як юридична клініка? А тим більше про те, як і де це працює? Почувши про юридичні клініки, людина починає свої знання з “чистого аркуша”, оскільки в Україні існує лише близько 20 юридичних клінік, значна частина яких знаходиться в Києві. У свою чергу, в Європі та США цифри значно вищі, а рівень обізнаності населення не можна порівняти з українським. 100 %

Сьогодні юридичні клініки існують у всьому світі. Вони часто виконують різні завдання і мають суттєві відмінності та характеристики.

Відрізняється і структура юридичних клінік. Деякі створені в університеті і на його базі, інші працюють окремо. Майже більшість юридичних клінік у світі зараз працюють на базі вищого навчального закладу.

Більшість дослідників визначають юридичну клініку як утворення у формі навчально-практичного центру, вона створюється та діє на базі вищого навчального закладу (III та IV рівнів акредитації, що готує спеціалістів за напрямками «Правознавство», «Правоохоронна діяльність»), за ініціативою ВНЗ або громадської організації у спільній діяльності з ВНЗ, до складу якої входять викладачі та студенти старших курсів (3-5 років навчання), метою яких є проведення наукових досліджень та навчально-методична діяльність щодо розширення правової свідомості та вдосконалення механізмів здобуття студентами юридичних навичок правоохоронної діяльності під час підготовки та правозахисної та правопросвітницької діяльності для соціально вразливих, незахищених верств населення, шляхом створення механізму навчально-практичної роботи студентів-юристів, залучених до діяльності центру за окресленими напрямками [1, с. 10]. Інші автори розглядають юридичну клініку як форму практичної підготовки, передбачає поєднання

процесу практичної підготовки студентів та надання безоплатної правової допомоги окремим категоріям населення [2, с. 9].

Юридична клініка здійснює освітні (поєднання теорії та практики, розвиток різноманітних навичок: професійне спілкування, консультування, написання документів тощо), соціальні (задоволення потреб суспільства в правовій інформації та послугах, підвищення професійної відповідальності спеціаліста), науково-дослідницькі, благодійні (безоплатна правова допомога) та інші функції [3, с. 70]. Не тільки в Україні, а й в інших країнах світу нова загроза - пандемія COVID -19 спричинена новим штамом вірусу. В умовах загрози життю та здоров'ю населення уряди переважної більшості європейських країн запровадили карантин, обмежили свободу пересування та запровадили ряд інших заходів. Україна не стала винятком, і Кабінет Міністрів 11 березня 2020 року постановою № 211 “Про запобігання поширенню коронавірусу COVID-19” запровадив карантин по всій території України [4], а 25 березня 2020 року був запроваджений надзвичайний режим [5].

Зараз у нашій країні введений адаптивний карантин, який варіюється в областях з урахуванням стану захворюваності [6]. З огляду на приголомшливі статистичні дані, пандемія триватиме і в найближчі місяці. В умовах пандемії COVID-19 юридичні клініки зіткнулися з новими загрозами, насамперед через карантин. Зокрема, юридичні клініки, як і інші структурні підрозділи вищих навчальних закладів, опинилися в ситуації, коли стало неможливо здійснювати традиційну діяльність у звичному режимі і їх довелося трансформувати з урахуванням сучасних реалій.

Чи зміниться найближчим часом традиційні функції юридичних клінік? Вважаємо, що ні, але, очевидно, необхідно змінити методи роботи юридичних клінік. У реєстрі юридичних клінік України станом на 2020 рік 54 юридичні клініки, що входять до Асоціації юридичних клінік України, та 3 юридичні клініки – кандидати в члени АЮКу [7]. Карантин став своєрідним випробуванням для окремих юридичних клінік та юридичного клінічного руху загалом, внаслідок чого в окремих клініках діяльність було припинено.

Однак ситуація, що склалася, відкрила нові перспективи, зокрема можливість залучати інноваційні технології для навчання студентів, вивчати нові методи консультування та дистанційної роботи з клієнтами (телефоном, електронною поштою, Skype тощо), звертати увагу на важливість юридичної освіти та впровадження її за допомогою не лише веб-сайтів, а й соціальних мереж, розробка інфографіки, інформаційних відеороликів тощо.

На нашу думку, Асоціація юридичних клінік України реалізувала грант проекту USAID «Трансформація фінансового сектору» [8]. Були організовані не лише консультації, а й правопросвітницькі заходи зі школярами, студентами з питань фінансової грамотності (вебінари проводилися на платформі Zoom), які пройшли досить успішно з позитивними відгуками учасників та залученням широкої аудиторії в різних містах України.

На нашу думку, тест для юридичних клінік України, пов'язаний з пандемією COVID-19, дозволить юридичним клінікам вийти на новий

організаційний та діяльнісний рівень, характеризуватиметься широким використанням новітніх інформаційних технологій, сприятиме престижу юридичної клініки серед студентів, громади та національного рівня в цілому.

Разом з тим, юридичним клінікам необхідно у 2021-2022 навчальному році організувати навчання студентів-консультантів, консультування клієнтів, юридичну просвітницьку та інші заходи з використанням новітніх інформаційних та дистанційних методів.

Таким чином, юридична клініка є структурним підрозділом юридичного факультету, за допомогою якого студенти отримують практичну підготовку шляхом надання безоплатної правової допомоги та юридичної освіти.

Останніми роками студенти більшості провідних вищих юридичних навчальних закладів України все частіше почали проводити вільний час в юридичних клініках, де під наглядом кураторів надають безкоштовну правову допомогу малозабезпеченим верствам населення, підвищуючи свої теоретичні знання та практичні навички. для подальшої професійної діяльності.

На жаль, кількість студентів клінічних закладів по відношенню до загальної кількості студентів, які навчаються в окремому ВНЗ України юридичного профілю, є незначною, що пов'язано з суто формальним підходом керівництва більшості навчальних закладів до організації роботи юридичних клінік та їх ролі у сучасній системі підготовки юристів. Також має місце відсутність належного відомчого контролю за їх діяльністю, а також відсутні єдині стандарти юридичної клінічної освіти в Україні та залишається невирішеною проблема вибору моделі юридичної клініки як основи для практичної підготовки студентів юридичного профілю. 100 %

Бібліографічні посилання:

1. Мережа юридичних клінік України: ретроспективи та перспективи. Київ, 2006. 296 с.
2. Єлов В. А., Молібог С. І., Павленко Д. Г. Юридична клініка: Навчальний посібник. Київ: Школяр, 2004. 315 с.
3. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. Київ: Юстініан, 2006. 272 с.
4. Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19: Постанова КМУ від 11 березня 2020 р. № 211. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zarobigannya-poshim110320rennyu-nateritoriyi-ukrayini-koronavirusu-covid-19>
5. Про переведення єдиної державної системи цивільного захисту у режим надзвичайної ситуації: Розпорядження КМУ від 25 березня 2020 р. № 338-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-perevedennyayedinoyi-derzhavnoyi-sistemi-civilnogo-zahistu-u-rezhim-nadzvichajnoyisituaciyi-338250320>
6. Карантинні заходи. Кабінет Міністрів України. URL: <https://covid19.gov.ua/karantynni-zakhody>
7. Реєстр юридичних клінік України 2020. Асоціація юридичних клінік України. URL: https://legalclinics.in.ua/wpcontent/uploads/2020/03/Reyestr-YUK_2020-1.pdf
8. USAID допоможе юридичним клінікам захищати права споживачів фінансових послуг. URL: <https://legalclinics.in.ua/usaiddopomozheyurydychnym-klinikam-zahyshhaty-prava-spozhyvachiv-finansovyh-poslug/>